

Çağdaş Seramik Sanatında Resimsel Yönelimler

Öğr. Gör. Naile Çevik

Özet

Seramik ürünler üzerinde kullanılan “dekor” ve “dekorlama teknikleri” antik dönemlerden günümüze kadar seramiğin ayrılmaz bir parçası olarak kullanılmıştır. Dekorlama işlemi, üzerine uygulanan seramik ürününün estetik değerini artırmak veya seramiğe farklı anlatım olanakları ve anlam boyutları kazandırabilmek amacıyla sır atlı, sır üstü, sır içi ve yaş çamurlar üzerine farklı yöntemler kullanılarak yapılmaktadır. Günümüzde teknolojik ilerlemenin de ivme kazandırması ile seramik malzeme ve teknikleri kullanmayı tercih eden sanatçılar, ana (temel) malzemesi kil olan seramik uygulamalarında taş, metal, ahşap, deri, cam, kağıt, ip, çivi, plexiglass gibi yan malzemeleri de aktif olarak kullanarak seramikte farklı bir söylem oluşturmaktadırlar.

Anahtar Kelimeler

seramik
resim
çağdaş seramik sanatı,
dekorlama teknikleri

THE PAINTING APPROACH IN MODERN CERAMIC ART

Abstract

The setting (decoration) and the setting techniques which using on the ceramic products, has been used as an indispensable partner of ceramics from antique period to these days. Stage of the setting has been made for increasing the aesthetic value and gaining to different meaning of the Ceramic. So it has been using with different techniques such as under glaze, change glaze, intra glaze and wet mud. Artists, who prefer to use ceramic materials and techniques with current technological development, use stone, metal, wood, lather, glass, paper etc. as a secondary material actively when the clay is the main material of the work. And with these aspects give to art work (ceramic) different concept.

Keywords

ceramic
painting
modern ceramics
setting techniques

1. Giriş

Seramik ürünler için kullanılan “dekor” ve “dekorlama yöntemleri” antik dönemden bu yana seramiğin ayrılmaz bir parçası olarak günümüze kadar kesintisiz olarak süregelmiştir. Seramik dekorları, seramik üretiminin başladığı Neolitik Çağdan itibaren günümüze kadar farklı yöntemler kullanılarak uygulanmıştır. Çağlar boyunca yapılan seramik üretimine paralel olarak dekorlama işlemleri, seramiğin ayrılmaz bir parçası olarak gelişme ve değişme göstermiştir. Seramik bünyeler üzerinde kullanılan dekorlama teknikleri, seramiğin zamana ve doğa koşullarına karşın yüksek direnç göstermesi nedeni ile hakkında yazılı belgelerin olmadığı antik uygarlıklar döneminde bile insanların yaşayış biçimleri, dinsel inanışları ve toplumsal süreçleri hakkında detaylı ve etkili bilgiler edinebilmemizi sağlayacak arkeolojik belge niteliği taşımaktadır/taşıyacaktır.

Arkeolojik belge niteliği taşıyan seramik buluntuları, farklı kimyasal analizler aracılığı ile inceledikten sonra, seramiğin yapıldığı dönem, kullanılan toprağın cinsi ve içinde bulunan katkı maddelerinin neler olduğu gibi bilgilere ulaşmamız söz konusudur. Ayrıca sosyolojik açıdan da diğer buluntuların yanı sıra, seramik buluntular aracılığı ile dönemin sosyo-kültürel yapısı açısından genel bilgileri bir belge niteliğinde elde etmek mümkündür.

Seramik bir malzeme olarak tanımlanmasının veya diğer sanat dallarında yardımcı/destekleyici malzeme olarak kullanılmasının yanı sıra bağımsız bir sanat dalı olarak da kabul görmüştür. Seramik sanatının tarihçesi neredeyse insanlığın tarihi kadar eskidir. Antik dönemlerde seramik üretimi, tümüyle insanların gereksinimlerini karşılamak amacıyla ortaya çıkmıştır. Ancak bu dönemde üretilen seramiklerin kalın cidarlı ve elle şekillendirilmiş günlük kullanım ve dinsel amaçla üretilmiş kaplar olduğu bilinmektedir.

Tarihsel süreç içerisinde arkeolojik kazılar, ilk seramik ustalarının renkli kil kullanarak çömleklerini süslemeyi öğrenmelerinin uzun zaman almadığını göstermekteydi. Çünkü başlangıçta yüzey üzerinde farklı renkte görünen topraklar kazılıp, sonra içlerine bitki ve hayvansal

maddeler, çeşitli mineraller ilave edilip renkleri değiştirilerek kullanılıyordu. Buna rağmen kısa sürede renkli astar yapmayı, perdahlamayı, astar ile farklı dekor yöntemleri geliştirmeyi başaran ustalar, bu yöntemi günümüze dek taşımışlardır (Çobanlı, 1996: 5).

Genel bir tanımlamayla seramik dekorları; şekillendirme işlemi tamamlanmış seramik ürünlerin estetik değerini artırmak ve farklı anlatımlar kazandırmak amacıyla sıratlı, sır üstü, sır içi ve yaş çamurlar üzerine çeşitli yöntemler kullanılarak yapılan uygulamalardır (Sevim, 2003: 1).

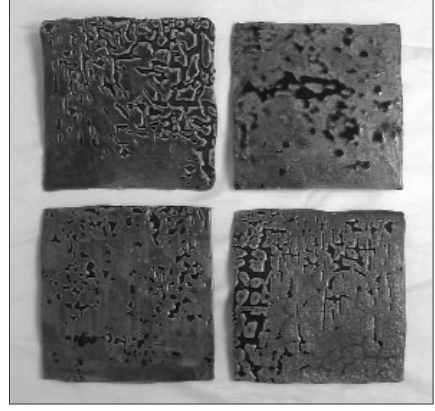
Seramik bünyenin dekorlanması aşamasında uygulanan "renk", biçime artistik bir katkı sağlayan temel öge olarak karşımızda durmaktadır. Renk unsurunu kontrollü ve kat kat olacak biçimde kullanmak forma, biçimsel katkısının ötesinde estetik bir katkı da sağlayacaktır. Bu katkı biçim-dekor ilişkisini de güçlendirecektir. Ancak bu noktada dikkat edilmesi gereken en önemli problem renk unsurunun ana öge olmasından öte tamamlayıcı bir unsur olarak kullanılmasıdır. Renklerin aşırı baskın bir biçimde veya kontrolsüz olarak kat kat uygulanması seramik bünyeler üzerinde görsel olumsuzluklara yol açmasının yanı sıra teknik olarak dökülme ve atmalara karşı dikkatli olunmalıdır. Çünkü seramik bünyeler üzerinde uygulanan dekorun temel amacı; formun şeklini zenginleştirerek ona yeni ifade olanakları sunmaktır. Seramik formlar üzerinde yapılan dekor tasarımları ve uygulamaları ne kadar formun bir parçası konumunda ise, bu durum uygulayıcısının o kadar başarılı olduğu anlamına gelmektedir (Resim 1-2).

Klasik anlamda seramik sanatı iki önemli grubu içerir. Bunlardan ilki endüstriyel seramik sanatıdır ve bu özellikle 19.yy dan sonra izlenir. Endüstri devriminin tüm dünyayı sarmaladığı bu dönemde, küçük atölyelerde tek tek üretilmeye çalışılan seramik ürünler ihtiyaca cevap veremez olmuştur. Seri üretim seramik alanında da zorunluluktur artık. Endüstriyel Seramik sanatına bu açıdan bakıldığında hızlı, seri, ucuz maliyetle, iyi kazanç elde edildiği görülmüş ancak bu ucuz, yozlaşmış, çirkin, taklit el sanatları ürünlerinin de ortaya çıkmasına neden olmuştur. Klasik seramik sanatının ikinci grubunu oluşturan ve özgün (soyut, serbest) seramik sanatı olarak tanımlanan sanat, tamamen özgür bir

anlatımı yeğlemektedir. Günümüzde artık seramik çamuru bir hammadde, bir malzeme olarak görülüp pek çok yardımcı malzeme ile desteklenerek kendi niteliklerini diğer malzemelerle de paylaşma yolundadır (Özen, 1993: 161).

Resim 1: Mary Quagliata, Mexico

Resim 2: Naile Çevik, "İsimsiz", 55x55 cm.

Seramiğin kendini "Sanat Seramiği" olarak 20. yüzyıl içerisinde kabul ettirmesi diğer plastik sanat dallarına göre yeni bir disiplin olarak nitelendirilmesinin nedenidir. "Sanat Seramiği" olarak adlandırılan bu çalışmalar heykel sanatının biçim ve içeriğinin yanında resim sanatının da renk öğesini de bünyesinde barındırmaktadır. Seramik sanatının "sanat" kimliğine kavuşması ancak geleneksel yaklaşımlardan sıyrılarak mümkün olacaktır ve diğer sanat dallarında olduğu gibi sorun özgünlük ve yaratıcılık sorunudur (Sönmez, 2002: 178-179).

Çağdaş seramik sanatında dekorlama yönelimleri, sanatçının yaşadığı döneme, mekâna ve en önemlisi sanatçının kendi farkındalığının ötesindeki "dış dünyayı" algılama biçimine ve bu algının sanatçının özne/nesnel dünyası arasında eşgüdümlü olarak yansımına bağlıdır. Bu anlamda çağdaş seramik sanatçıları, kağıt, cam, metal, ahşap, deri, ip, çivi, plexglass gibi malzemeleri seramik bünyeler üzerinde plastik öge olarak kullanmaktadırlar. Sanatçılar seramik bünyeler üzerinde yeni ve özgün sanatsal ifade arayışlarını sırlar, oksitler, boyalar, doku uygulamaları veya renkli lüsterler aracılığıyla resimsel efektleri kullanarak sağlamaktadırlar. Bu yönelimle sanatçı seramik yüzeyin üzerinde uygulayacağı dekorlama teknikleri ile biçimin

vurgulanmasından ziyade plastik anlamda bir vurgu/etki sağlamak amacındadır.

Seramik bünyeler üzerinde uygulanan bu resimsel uygulamalar aracılığıyla sanatçı seramik yüzeyi iki veya üç boyutlu olmasına bakmaksızın kullanabilmektedir. Bu uygulamalar esnasında uygulayıcı tıpkı bir ressam gibi çalışır.

Resim sanatında gözlemediğimiz zaman ve mekân kavramlarının, sanatçının düş ve imgelem dünyasının bir ürünü olarak ortaya çıktığını kabul etsek de, fiziksel ve teknolojik değişiklikler sanatçının bu kavramları algılayış biçimini etkileyebilmekte hatta değiştirebilmektedir (Yenişehirlioğlu, 1993: 197). Bu yönelim seramik bünyeler üzerinde çalışan sanatçılar içinde geçerlidir. Ama özellikle teknolojik ilerlemeler çağlar boyunca seramik yapan kişileri yakından ilgilendirmiştir. Çünkü kilin doğası gereği, şekillendirilmesi ve dekorlanması aşamalarında başarılar elde edilebilmesi teknik ilerleme ve uygulama tecrübelerinin artırılması anlamına geliyordu.

Kilin dekorlanması aşamasında Anadolu başlı başına bir hazine niteliğindedir. Anadolu'da seramik sanatı diğer sanatlar gibi bu topraklarda yaşayan devirlerin ve kavimlerin gelişimine paralellik göstermiştir. XI. yüzyılın ilk yıllarından itibaren Karahanlılar Semerkand'ın hemen hemen yerli tekniği sayılabilecek renkli sırlı seramiklerini diğer yüksek kaliteli seramiklerle birlikte geliştirmişlerdir. Astar dekorlu bu seramikler devrin sonuna kadar bu bölgede yapılmaya devam edilmiştir (Sevim, 2003: 18).

Anadolu Selçuklu Dönemi seramikleri de, geniş bir teknik ve motif repertuarı sunmaktadır. Abbasi döneminden başlayarak, Samanoğulları, Fatimi, Eyyubi ve Büyük Selçuklular dönemlerinde de görülen; sıratlı, lüster, sgraffito, slip, tek renk sırlı, kabartmalı, baskı ve barbutin ile minai teknikleri kullanılarak seramikler süslenmiştir. Bitkisel, geometrik, insan ve hayvan figürlü motiflerin yanı sıra yazı ve yazı taklidi süslemeler, çeşitli tekniklerde, farklı anlatımlarla karşımıza çıkmaktadır (Gürhan, 2007:105).

Seramik uygulamalarda teknik bilginin ve uygulama tecrübelerinin önemi açısından bir başka örnek de Atina vazolarıdır.

Atina vazoları neredeyse bir yüzyıl boyunca “siyah figür tekniği” ile başarıyla üretilmiştir. Bunun anlamı, siyah silüetlerin kazıma çizgiler ile bezenmesi, saç ve elbise detayları ile kadın teninin kırmızı ve beyaz ile verilmesidir (Boardman, 2002: 8).

Seramik bünyeler veya tuval üzerinde uygulanan resimsel öğelerin kullanılması aşamasında süreç, uygulama yöntemleri ve estetik kaygılar açısından oldukça yakın benzerlikler vardır. Bu temel yaklaşım ile sanatçı seramik bünyeyi veya formu tıpkı bir tuval üzerinde çalışıyormuş gibi kullanır. Sanat tarihinin bize sağladığı bilgilere göre, mağara resimleri seramiğin tarihsel sürecinden bağımsız bir geçmiş birikime sahiptir.

Seramik bünyeler üzerinde uygulanan resimsel öğelerde kimi zaman sanatçı somut resimde görülen görüntüleri aynen aktarılırken kimi zamanda soyut resimde var olan yaklaşım yani duygulanımlardan yola çıkarak ortaya konulan bir anlatım biçimini kullanır. Bu anlatım biçimi somut olanı soyutlayarak formu resmetme biçiminde karşımıza çıkar.

Resimsel öğelerin çağdaş seramik sanatçısı tarafından bir malzeme olarak kullandığı “kil” temel kavramının yanında ve ötesinde bir değer kazanmaktadır. Çelişkili gibi görünen bu durum sanat ve sanatçının doğası gereği yeniyi, farklıyı ve özgünü keşfetme arzusu ile ifade edilebilir. Seramik bünyeler üzerinde sanatçıların kullandığı resimsel yönelimler, çağımız “avangardist” sanatçısının bir dışı vurum sürecini yansıtmaktadır.

Bu avangardist tutum anlamında sanatçıya sürekli olarak yenilik içinde üretmek kavramı hatta neredeyse sorumluluğu yüklenir. Sanatçının var olan fikirlerin ve malzemelerin sınırlarını genişletmeleri beklenir.

Seramik yüzey üzerinde resimsel uygulamalarda bulunan sanatçı boyalarla, lüsterlerle veya oksitlerle yaptığı renk uygulamalarının yanı sıra imgelerle de oynar. Her bir imgenin anlamı kimi zaman seramik bünye üzerinde vurgulanır veya bu imge zaman zaman anlam yitimine de uğrayabilir.

Seramik yüzeyler üzerinde kullanılan ve neredeyse kolaja yakın bir görsel şölen sunan çalışmalar, üreten sanatçının ve izleyicinin zihninde “seramik” adına yeni oluşumlar sağlayabilecektir. Sanatçının birincil

hedefi olmayan bu süreç, seramik sanatında ifade olanaklarının çağa ve malzemenin doğasına bağlı olarak bir zorunluluk olarak da görülebilir.

Burada çağdaş seramik sanatçıları açısından şöyle bir soru gündeme geliyor “Neden seramik sanatçıları dekorlama olanaklarını neredeyse resimsel bir yaklaşımı tercih ederek izleyiciye sunuyor?”. Bu noktada belki bu sorunun tek bir cevabı yok, sanatçının bireysel yaklaşımına, içinde yaşadığı çağın teknolojik olanaklarına ve psikolojik etkilenimine göre birçok cevabı var. Bu cevaplardan bazıları Kandinsky’ye göre temel etkisini özgürlükten ve özgünlükten alıyor.

“Sanatçı, “kabul edilmiş” ve “kabul edilmemiş” form gelenekleri arasındaki ayrımlara kör, çağının fani öğretisi ve isteklerine sağı olmalıdır. Sadece içsel ihtiyacı izlemeli ve onun sözlerini duymalıdır. O zaman, çağdaşları tarafından onaylanan ve yasaklanan araçların tümünü güvenle kullanacaktır. İçsel ihtiyacın gerektirdiği tüm araçlar kutsaldır. İçsel ihtiyacı gözden saklayan tüm araçlar günahdır” (Kandinsky, 2001: 97).

Bu bağlamda çağdaş seramik sanatında bir yönelim olarak söyleyebileceğimiz resimsel etkilerde seramik sanatçısı olsun ya da olmasın, sanatçının kendini ifade edebilme olanaklarını dışı vurabilme konusunda “seramik” ana malzemesini kullanarak, kendini ve kendinin ötesini oluşturduğu bir “bileşim” süreci olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çağdaş seramik sanatında da birçok sanatçı, seramiği resimsel olarak niteleyebileceği bir ifade aracı olarak kullanarak özgün ve plastik uygulamalar ortaya koymuştur. Yerli ve yabancı birçok sanatçı ya tüm yaşamları boyunca çalışmalarında resimsel öğelere yer vermişler ya da dönem dönem “resimsel yönelimlere” başvurmuşlardır. Tüm bu sanatçıların ortak noktaları seramik bünyelerinin özünde yer alan biçim olanaklarından daha çok, seramik işlerin yüzeylerinin renkler ve fırça tuşları yardımıyla plastik ve estetik anlamda yeni ifade arayışları elde etme çabalarının ürünüdür.

20. yüzyıl sanatçılarından Picasso, Miro, Matisse, Braque ve Chagall resimlerini seramik bünyeler üzerine taşımışlardır.

Picasso’nun seramik çalışması Vallauris’de gittiği bir seramik atölyesinde başlar. Picasso’nun deneysel bir çalışma sürecinde başlayan

seramik üretimi, onun resim sanatındaki düşün tarzının genel yansıması biçimindedir (Resim 3). Ancak beklide onun asıl başarısı kendisini sürekli olarak yenilemiş olmasıdır. Bu yenilenme/yenilik ve koşulsuz üretim anlayışı söylemlerinde de vücut bulmaktadır.

Resim 3: Picasso, "Matador", h:24

Miro ise seramik sanatçısı olan arkadaşı Artigas'tan etkilenecek ve onun teşvik etmesi ile birçok seramik ve heykel üretmiştir (Resim 4).

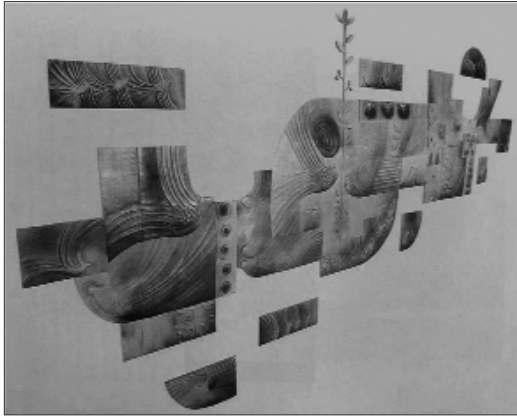

Resim 4: Miro, 1941-1945, h:36

Tüm dünyada seramik bünyeler üzerinde resimsel yönelimleri kullanarak çalışan sanatçıların varlığının yanı sıra ülkemizde de bu anlayış ile üretim yapan sanatçılar mevcuttur.

Bu temel yaklaşım göz önünde bulundurulduğunda, Hamiye Çolakoğlu'nun artistik seramik duvar panoları ve tasarımları, estetik beğeni açısından renkleri, dokuları ve organik yapıları ile görsel algı açısından kabartma resim tadıyla duyumsal açıdan oldukça etkili ve doyurucudur (Resim 5) (Uludağ,1999: 129).

Resim 5: Hamiye Çolakoğlu, Seramik Pano

Jale Yılmazbaşar'ın seramik çalışmalarında da genellikle polikrom renk özelliği hakimdir. Sanatçının bu bireysel tercihi seramik bünyeler üzerindeki resimsel etkiyi daha da artırmaktadır. Seramik duvar panosu çalışmalarında polikrom renk düzeni ve figürlerin istifli, izleyicide seramik pano yerine bir tuvale bakıyormuş izlenimi yaratmaktadır (Resim 6).

Resim 6: Jale Yilmabaşar, Seramik Pano

Sonuç ve Değerlendirmeler

Neolitik Çağ'dan bu yana öncelikle işlevi gereği kullanılan seramik, günümüzde resim ve heykel sanatının tüm ögesini bünyesinde barındıran bir disiplin olarak tüm dünyada kullanılmaktadır. Seramiğin kadim geleneğini ve işlevini göz ardı etmeyen ama seramiğin bu sürecini de zaman zaman dışlayıp teknik ve teknolojisini kullanan bu eski ve aynı zamanda çağdaş disiplin, heykel sanatının biçim, resim sanatının da yüzeye ait tüm sorunlarını ve çözüm olanaklarını bünyesinde barındırır. Çağdaş seramik sanatında sanatçının kullandığı resimsel yönelimler, sanatçının içinde yaşadığı dönemde, kendine özgü bakış açısı oluşturmasında ve kendini ifade edebilmenin yeni olanaklarını araştırması amacıyla uyguladığı/kullandığı yöntemler arasında yer alır. Diğer plastik sanat alanlarında olduğu gibi seramik sanatı için de özgünlük ve yaratıcılık en önde gelen sorunlar arasındadır. Seramik bünyeler üzerinde resimsel yönelimlerle çalışan sanatçılar da kendi ifade olanaklarını araştırıp geliştirmektedir.

Kaynakça

Boardman, John, Kırmızı Figürlü Atina Vazoları, çev: Gürkan Ergin, Homer Kitabevi, İstanbul, 2002.

Çobanlı, Zehra, Seramik Astarları , Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları, No:15, Eskişehir, 1996.

Gürhan, Sevinç Gök, Selçuklu Dönemi Kazıları, Anadolu'da Türk Devri Çini ve Seramik Sanatı, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 2007.

Kandinsky, Wassily, Sanatta Ruhsallık Üzerine, Altıkırkbeş Yayınları, İstanbul, 2001.

Türedi Özen, Ayşegül, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Sayı:1, Eskişehir, 1993.

Sevim, S.Sibel, Seramik Dekorları, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları, No:30, Eskişehir, 2003.

Sönmez, Nazan, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Sayı:13, Eskişehir, 2002.

Uludağ, Kemal, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Sayı:9, Eskişehir, 1999.

Yenişehirlioğlu, Filiz, Anadolu Üniversitesi Yayını No: 762, Güzel Sanatlar Fakültesi No:4, Sürekli Sanat ve Kültür Dergisi, Eskişehir, 1993.